

- Iz 51,18 – znajduje się tu cenny paralelizm:

אִין־מְנַהֵל לָהּ מִכָּל־בְּנֵי־יִלְדָּהּ ^{WTT}
וְאִין מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בְּנֵי־גְדָלָהּ:

Nie ma **prowadzącego** (נהל) dla niej ze wszystkich synów których urodziła;
i nie ma **trzymającego** (חזק) **za rękę jej** (ב+יד) ze wszystkich synów, których wychowała.

Na podstawie całego zestawienia należy wnioskować:

jeżeli w świetle Księgi Wyjścia i Księgi Psalmów Bóg prowadził (נהל, נחה) swój Lud z Egiptu przez pustynię, Morze Sitowia i dalej przez pustynię aż do ziemi Kanaan, to wcześniej ujął go za rękę (חזק+ב+יד), o czym wyraźnie nie mówi w Księdze Wyjścia, ale w Księdze Proroka Jeremiasza (31,32) i w Liście do Hebrajczyków (8,9).

Ostatecznie należy stwierdzić:

Pan, zapowiadając przez Proroka Jeremiasza (31,32) nowe przymierze, odwołuje się do pierwszego przymierza z Izraelem, jakie zawarł w tym konkretnym dniu, w którym chwycił go za rękę, aby wieść (נחה: Wj 13,15.21; 15,13) Izraela drogą ku wolności, aby go wyprowadzić z Egiptu.

d/. Przedstawione rozumienie natchnionego tekstu Jr 31,31–33 potwierdzają w pewnym stopniu analizy pism odnalezionych w Qumran⁴⁹⁵:

d1/. Autor „Zwoju świątyni” (11QT^a) zaznacza, że nowe przymierze, zapowiedziane przez Proroka Jeremiasza, nie będzie odnowieniem przymierza synajskiego, ale przymierza zawartego z Ojcami⁴⁹⁶: w wersecie 29,10 umieścił on bowiem frazę:

⁴⁹⁵ Na temat rabinistycznej interpretacji Jr 31,31–34 zobacz: R. S. Sarason, *The Interpretation of Jeremiah 31,31–34 in Judaism*, [w:] J. J. Petuchowski (red.), *When Jews and Christians Meet*, Albany 1988, s. 99–123. Niewiele natomiast można znaleźć na temat nowego przymierza (Jr 33,31–34) w Targumie Jeremiasza, co wydaje się aż zaskakujące. Jediną wzmianką jest zapowiedź, iż w nadchodzącym świecie Bóg będzie osobiście uczył Tory, księgi przymierza: por. R. Tomes, *The Reception of Jeremiah in Rabbinic Literature and in the Targum*, [w:] A. H. W. Curtis, T. Römer (red.), *The Book of Jeremiah and its Reception*, Leuven 1997, s. 240.

⁴⁹⁶ Por. G. J. Broke, *The Book of Jeremiah and its Reception in the Qumran Scrolls*, [w:] tamże, s. 202–203. Autor wskazuje jednoznacznie: „In [11QTa] 29,10 there is the phrase «like the covenant which I made with Jacob at Betel» (...); with this can be compared Jer 31,32 «not like the covenant which I made with their fathers». (...) the exegesis of Jer 31,32 in 11QTa could be the assertion that the «new» or «renewed» covenant **will not be a restatement of the Sinaitic covenant but a renewal of the covenant made with the patriarchs**”.